

Захарчин Г. М.

Космына Ю.М.

Национальный университет «Львовская политехника»

ТРАНСФОРМАЦІЯ ФУНКЦІЙ УПРАВЛІННЯ ПОВЕДІННЯМ ПЕРСОНАЛА ПРІДПРИЯТТЯ В СУВЕРМЕННИХ УСЛОВІЯХ

Резюме

Рассмотрены теоретические и практические аспекты функций управления поведением персонала предприятия в современных условиях. Проанализированы и охарактеризованы базовые функции управления поведением персонала с точки зрения их трансформации в современных условиях. Отмечена важная роль мотивационной функции, связанной с ценностными ориентациями человека.

Ключевые слова: управление персоналом, управление поведением персонала, функции управления поведением персонала, HR-менеджмент, трансформация функций.

Zakharchyn H. M.

Kosmyna Y. M.

National University „Lviv Polytechnic”

THE TRANSFORMATION FUNCTIONS OF COMPANYS PERSONNEL BEHAVIOR MANAGEMENT IN CURRENT CONDITIONS

Summary

The article considers theoretical and practical aspects of personnel behaviour management functions in modern conditions. The basic functions of personnel behaviour management in terms of transformation in current conditions are analyzed and characterized. The important role of motivational functions which is related with human value orientations is emphasized.

Keywords: HR-management, personnel behaviour management, functions of personnel behaviour management, the transformation of functions.

УДК 314.174

Маниліч М. І.

Штерма Т. В.

ПВНЗ «Буковинський університет»

ВПЛИВ ДЕМОГРАФІЧНОЇ СИТУАЦІЇ НА СТАН НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Розглянуто основні демографічні фактори впливу на економіку країни, яку ускладнила нинішня соціально-економічна криза, помилки та проблеми, які болоче позначаються на головному суб'єкті сьогоднішніх перетворень – населенні, також проблеми оптимального демографічного розвитку як першочергові інтереси держави та результат їх функціонування.

Ключові слова: демографічна ситуація, природний приріст, народжуваність, смертність, урбанізація, демографічна криза.

Постановка проблеми. У статті розглянуто основні демографічні фактори впливу на економіку країни, яку ускладнила нинішня соціально-економічна криза, помилки та проблеми, які болоче позначаються на головному суб'єкті сьогоднішніх перетворень – населенні, а також проблеми оптимального демографічного розвитку як першочергові інтереси держави та результат їх функціонування.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми сутності перетворень демографічних процесів в Україні розглядаються в науково-практичних розробках таких провідних вчених-демографів і соціологів, як Д. Богиня, І. Гнибіденко [2], І. Заюков, С. Мельник [7], Е. Лібанова, С. Пирожков [4], І. Петрова, О. Позняк, І. Прибиткова, В. Стещенко [12], П. Шевчук [13] та ін. Наукові дослідження стану і розвитку демографічної ситуації в країні і прогнози, виконані вченими Інституту демографії та соціальних досліджень НАН України (проф. Е. Лібанова) і Інституту економіки НАН України (проф. В. Сте-

щенко), обґрунтовано довели, що демографічна ситуація в Україні вже давно набула демографічної кризи. Вона є результатом перетворень у суспільному житті, перш за все у виробництві, коли порушується узгоджене функціонування і розвиток його основних компонентів, сфер, що призводить до втрати здатності соціального населення до самовідтворення у суспільно необхідній якості і кількості.

Мета статті полягає у зібранні існуючих даних по питанню демографічної ситуації України, проблем в економіці, пов'язаних з народжуваністю і смертністю населення, та шляхів їх вирішення.

Методологічною основою статті є основні поняття та проблеми у демографічній науці, наукові розробки вітчизняних і зарубіжних учених з економічних проблем розвитку економіки країни, пов'язані з демографією. У процесі дослідження використано економіко-статистичний та аналітичний методи соціологічних досліджень. Інформаційними джерелами стали офіційні матеріали державних статистичних органів, розробки

науково-дослідних установ, наукові публікації з досліджуваної проблеми.

Виклад основного матеріалу дослідження. Населення, його соціальне становище та розвиток є визначальною ознакою суспільства, основою могутності держави. Населення проживає у певному географічному середовищі і здійснює виробництво матеріальних благ у відповідності з наявними природними ресурсами. Розвиток економіки будь-якої країни можливий лише за певної чисельності населення, яке здійснює виробництво товарів і послуг, необхідних для власного життя. Виробництво засобів існування та послуг становить суть господарювання людей. Без цього існування суспільства і економіки в цілому неможливе. Тому демографічна сфера завжди є об'єктом уваги політиків та громадськості [9].

В Україні сучасна демографічна ситуація викликає занепокоєння. Скорочення чисельності населення, зниження тривалості життя і народжуваності, від'ємне сальдо міграції стали характерними ознаками нинішньої демографічної ситуації в країні. Значне її загострення в Україні є однією з основних проблем соціально-економічного розвитку країни. За останні 15 років в умовах, коли на території не було ні збройних конфліктів, ні масових епідемій, ні глобальних природних катаклізмів, ні війни, чисельність її населення зменшилася на 4,9 млн. осіб [8, с. 105]. Результатом скорочення чисельності населення стає деформація всіх основних демографічних показників: тривалості життя, статевовікової структури населення, шлюбності, розлучуваності, еміграції тощо у бік їх погіршення.

За певних умов така ситуація може перетворитися на демографічну катастрофу, на такий перебіг демографічних подій, коли соціальний механізм відтворення населення буде зруйнований, тобто коли структура суспільного життя надовго втратить свою особливу властивість – властивість зберігати міру відтворення конкретно-історичного населення [6, с. 328]. Сучасний стан населення країни є демографічно і соціально небезпечним, бо він призводить до нестабільності суспільного розвитку, негативно впливає на економіку і соціальні перетворення. Він визначається структурою населення і характером його руху, видами, типами і режимом відтворення, рівнем народжуваності і смертності, кількістю шлюбів та розлучень. В основі всіх цих процесів лежить соціально-економічне положення в країні [3, с. 560].

Становлення ринкових відносин приводить до природного переміщення зайнятості з виробничої сфери в сферу обслуговування. Проте щоб рівень виробництва забезпечував потреби економіки і населення, необхідна висока продуктивність

праці, а цим українська промисловість не відзначається. Зниження питомої ваги промисловості в структурі зайнятості населення повинне супроводжуватися зростанням економічної ефективності промислового виробництва на основі досягнень науково-технічного прогресу, наукової організації праці і виробництва, чого насправді в промисловості не відбувається. Ці вимоги в певній мірі відносяться і до будівництва, і до інших галузей економіки [1, с. 58].

Сучасна демографічна ситуація характеризується збереженням тенденції скорочення чисельності населення України, його економічно активної частини і питомої ваги зайнятості населення [5, с. 42]. За оцінкою, на 1 березня 2015 р. чисельність наявного в Україні населення становила 42 895,7 тис. осіб. Упродовж січня-лютого 2015 р. чисельність населення зменшилася на 33,6 тис. осіб, що в розрахунку на 1000 наявного населення становило 4,8 особи. Зменшення чисельності населення країни відбулося за рахунок природного скорочення – 38,2 тис. осіб, водночас зафіксовано міграційний приріст населення – 4,6 тис. осіб. Залишається суттєвим перевищення кількості померлих над кількістю живонароджених: на 100 померлих – 64 народжені. (табл. 1) [10; 11].

Рівень народжуваності у січні-лютому 2015 р. становив 9,7 особи на 1000 наявного населення, а рівень смертності – 15,2 особи. У віці до 1 року померла 561 дитина. Рівень смертності дітей у віці до 1 року становив 7,3 померлих на 1000 живонароджених [10; 11].

На сьогоднішній час Україна переживає найбільше страждань у демографічному плані через війну з Росією та ситуацію на сході країни. Після здобуття незалежності Україна успадкувала справжню кризу у сфері охорони здоров'я і демографії, який є продуктом катастрофічної політики радянської епохи, змішаної з триваючим стресом пострадянського перехідного періоду [9].

Зниження демографічних показників в Україні проявляється в дуже різкій і негативній формі. Скорочення працездатного населення та збільшення частки старіючого і нездорового населення призводить до обмеженості військового призову, незабезпеченості різних сфер економіки трудовими ресурсами. Подібні негативні тенденції в значно більшому ступені відзначаються у східній, центральній і південній частинах України, ніж на заході країни [4, с. 43].

Населення України постійно скорочується з моменту здобуття незалежності, і країна вже втратила 6,4 млн. осіб, тобто 12% населення, в період з 1990 по 2013 р. Департамент з економічних та соціальних питань ООН пророкує продовження

Таблиця 1

Перевищення кількості померлих над кількістю живонароджених за період з січня-лютого 2014–2015 рр.

Показник	Усього, тис. осіб ¹		На 1000 осіб ²	
	Січень-лютий 2015	Січень-лютий 2014	Січень-лютий 2015	Січень-лютий 2014
Кількість живонароджених	67,5	77,4	9,7	11,1
Кількість померлих, у т.ч. дітей у віці до 1 року	105,7 561 (3)	113,5 627 (3)	15,2 7,3 (4)	16,3 7,9 (4)
Природний приріст, скорочення (–) населення	-38,2	-36,1	-5,5	-5,2

¹ Без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м. Севастополя та частини зони проведення антитерористичної операції.

² Показники наводяться в розрахунку за рік на наявне населення.

(3) Осіб.

(4) На 1000 живонароджених.

скорочення населення, яке до 2026 р. буде знаходитися на рівні 38 млн. осіб, а до 2050 р. – нижче 34 млн. (рис. 1). Таким чином, навіть без урахування впливу війни і поганого управління Україна стикнеться з найсерйознішим демографічним викликом на планеті [4, с. 46].

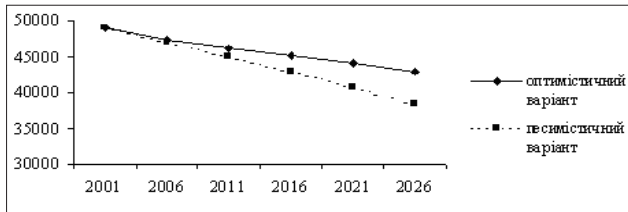

Рис. 1. Прогноз чисельності населення, тис. осіб

В Україні погані результати за всіма показниками динаміки населення, а її загальний коефіцієнт народжуваності знаходиться значно нижче рівня, що забезпечує стабільну заміну населення. Крім того, протягом практично всього пострадянського періоду в країні відзначається перевищення кількості смертей над кількістю народжень.

Передчасна смертність знаходиться на кризовому рівні для чоловіків працездатного віку, а також у все більшій мірі для більш молодих людей чоловічої статі. Основні причини мають відношення до стилю життя – надмірне споживання алкоголю, паління, погане харчування і недостатня фізична активність, важкодоступність якісної медицини і значні стреси, що виникають у результаті усвідомлення неможливості достатньо

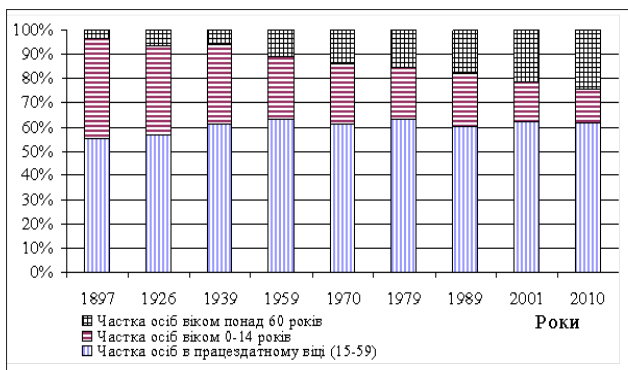

Рис. 2. Вікова структура населення України за період 1897–2010 рр.

заробляти, а також контролювати своє життя і майбутнє [7, с. 126]. П'ята частина молодих людей у віці від 18 до 29 років страждають на гіпертонію, і більшість з них не отримують ніякої медичної допомоги. Україна має найвищий рівень смертності від інфекційних захворювань (переважно ВІЛ та туберкульоз) у всьому регіоні [10; 11]. Згідно з даними Європейського відділення Всесвітньої організації охорони здоров'я, Україна відстає за цим показником навіть від Росії, у якій, однак, невисокі показники смертності у порівнянні з незаразними захворюваннями і каліцтвами. Середня тривалість життя в Україні не тільки нижче, ніж в європейських країнах, але навіть нижче, ніж у Росії (рис. 2) [13, с. 19].

За умови бездіяльності держави у сфері економічного забезпечення відтворення населення, відсутності належного розвитку систем охорони здоров'я, освіти, культури поширюватимуться, особливо серед молоді, наркоманія, алкоголізм, туберкульоз, ВІЛ/СНІД, венеричні та інші інфекційні захворювання. Смертність упродовж певного періоду коливатиметься у межах сучасного рівня. За таких умов до 2026 р. Україна неістотно перевищить ті показники тривалості життя населення, яких вже було досягнуто у середині 80-х років. Так, у процесі розробки прогнозу смертності населення країни до 2026 р. Інститутом економіки НАН України розглянуто три можливості його сценарію, які умовно названі песимістичним, середнім і оптимістичним [13, с. 22].

При розробці середнього (стабілізаційного) варіанту прогнозу смертності зроблено припущення, що в межах прогнозованого періоду будуть створені умови, які перешкоджатимуть подальшому погіршенню стану здоров'я населення (табл. 2) [12, с. 18].

Існуючі проблеми відчутно впливають і на групу молодих людей, які підлягають призову на військову службу. Кількість молодих людей чоловічої статі призовного віку скорочується з 2002 р., і воно, імовірно, досягне нижньої межі – на рівні половини того, що було в 2002 р. – у 2018 р., після чого відбудеться незначне збільшення. Очевидно, що подібна тенденція буде відзначатися протягом найближчих десятиліть і щодо осіб чоловічої статі призовного віку у складі трудових ресурсів [6, с. 328].

За такими тенденціями ховаються значні регіональні відмінності, які існують у країні. За винятком м. Київ усі регіони України відчува-

Таблиця 2

Прогноз основних параметрів режиму смертності населення України до 2026 р.

Коефіцієнт смертності немовлят ‰	2001	2006	2011	2016	2021	2026
Оптимістичний варіант	9,2	8,8	8,4	8,0	7,7	7,4
Песимістичний варіант	9,2	9,0	8,6	8,4	8,1	7,9
Очікувана тривалість життя при народженні, чоловіки, років						
Оптимістичний варіант	62,8	64,7	66,7	68,7	70,8	72,6
Песимістичний варіант	62,8	64,2	65,7	67,2	68,6	69,9
Очікувана тривалість життя при народженні, жінки, років						
Оптимістичний варіант	74,0	75,0	76,1	77,1	78,1	79,0
Песимістичний варіант	74,0	74,6	75,3	75,9	76,6	77,1
Імовірність дожити від 16 до 60 років, чоловіки, %						
Оптимістичний варіант	63,3	65,6	72,1	76,1	80,4	83,9
Песимістичний варіант	63,3	66,5	67,0	72,9	76,0	78,6
Імовірність дожити від 16 до 60 років, жінки, %						
Оптимістичний варіант	86,6	88,1	89,4	90,4	91,5	92,4
Песимістичний варіант	86,6	87,7	88,5	89,2	89,9	90,5

ють істотне скорочення населення в останні два десятиліття, однак показники на заході значно нижче, ніж у центрі, на півдні та на сході. Рівень народжуваності протягом багатьох років набагато вище середнього рівня в західній частині країни і нижче в східній її частині. У результаті формується Україна, в якій «найбільш молоде покоління» проживає в західних регіонах. При цьому відбувається послідовне старіння на півдні, у центральній, північній частині і, нарешті, на сході, який є самим «віковим» регіоном. Ця динаміка відбивається в кількості абортів – воно значно нижче на заході і вище всього в центральній і східній частинах [1, с. 61].

На відміну від цього рівень смертності вищий на сході, в центрі і на півдні і нижче на заході. Середня тривалість життя на заході на три-чотири роки вище, ніж на півдні чи на сході. У 2012 р. деякі західні регіони, по суті, мали позитивний природний ріст – тобто кількість народжень перевищувала кількість смертей, – тоді як ні на півдні, ні в центрі, ні на сході цього не відзначалося [3, с. 183].

Такі проблеми відчутно впливають і на економіку країни. Нерівномірне розміщення трудових ресурсів в областях, зниження абсолютних розмірів їх природного приросту в більшості адміністративних районів, низький рівень ефективності використання робочої сили в галузях народного господарства зумовлюють потребу наукових досліджень і практичних заходів щодо раціонального використання ресурсів живої праці не тільки в галузях економіки, але й в окремих районах України. А від демографічних характеристик працездатного населення і показників демографічного розвитку залежить розвиток трудового потенціалу і, як результат, величина сукупного національного доходу [3, с. 209].

Така демографічна ситуація створює реальну загрозу розвитку соціальної сфери та національним інтересам і безпеці України. Світова практика показує, що демографічні процеси за будь-яких умов потребують регулювання з боку держави. Необхідність управління демографічним розвитком зумовлюється, необхідністю задоволення суспільної потреби у відтворенні населення та його розміщення на території в масштабах і пропорціях, які б відповідали перспективам соці-

ально-економічного розвитку і впливали на демографічну поведінку людей [8, с. 106].

Висновки. Для стимулювання і покращання демографічної ситуації в країні апарату управління державою необхідно покращати заходи демографічної та соціальної політики. Демографічна політика повинна бути спрямована на досягнення довгострокової перспективи відтворення населення з урахуванням регіональних особливостей. Успішна соціальна політика має забезпечувати і соціальний, і економічний ефект. Наприклад, основними заходами демографічної політики, спрямованими на підвищення народжуваності, в економічно розвинутих країнах є:

- поступове збільшення грошових дотацій батькам одразу після народження дитини та для її подальшого утримання;

- урахування наявності дітей під час установалення розмірів соціальної допомоги на випадок безробіття;

- підвищення фінансування державою витрат на освіту молодих громадян на всіх її рівнях;

- поширення пропаганди здорового способу життя;

- підвищення ролі релігійних вчень щодо заборони сімейних розлучень, штучного переривання вагітності, контрацепції;

- міграційна політика, спрямована на в'їзд до європейських країн фахівців та кваліфікованих робітників репродуктивного віку;

- податкові пільги на індивідуальне житлове будівництво сім'ям із дітьми та компенсація витрат на найм житла для сімей із дітьми [5, с. 46].

У сучасних умовах, коли суспільне життя продовжує знаходитись у стані кризи і невизначеності, коли не вироблена обґрунтована економічна стратегія на державному рівні, демографічна ситуація перетворилася на суцільну проблему. З метою поліпшення демографічної ситуації та її впливу на економіку необхідно спрямувати соціально-економічну політику на розв'язання найгостріших проблем сім'ї: стимулювання народжуваності, підвищення медичного обслуговування, посилення охорони та оплати праці, поліпшення побутових умов і впровадження здорового способу життя, створення широкої мережі державних та недержавних служб соціальної допомоги.

Список літератури:

1. Андрієнко В. Чи є демографічна криза в Україні / В. Андрієнко // Україна: праця і зарплата. – 2015. – № 41. – С. 52–63.
2. Гнибіденко І. Демографічні аспекти національної безпеки держави / І. Гнибіденко // Україна: аспекти праці. – 2007. – № 5.
3. Демографічна криза в Україні / За ред. В.С. Стешенко. – Інститут економіки НАН України, 2011. – С. 160–215.
4. Демографічна криза в Україні: її причини та наслідки / За ред. акад. НАН України С.І. Пирожкова. – К. : Держкомстат України. – 2013. – С. 43–46.
5. Заюков І. Компоненти сучасної демографічної кризи в Україні та їх вплив на трудовий потенціал / І. Заюков // Україна: аспекти праці. – 2010. – № 4. – С. 41–46.
6. Людський розвиток регіонів України: аналіз та прогноз / За ред. Е.М. Лібанової. – К. : Ін-т демографії та соціальних досліджень НАН України, 2012. – 328 с.
7. Мельник С.А. Управління регіональною економікою : [навч. посіб.] / С.А. Мельник. – К. : КНЕУ, 2010. – 130 с.
8. Моргун В.А. Вплив демографічних процесів на політичну активність громадян України / В.А. Моргун // Проблеми історії України: факти, судження, пошуки : зб. наук. праць. – 2012. – Вип. 1. – С. 105–106.
9. Скільки нас в Україні : Послання Президента України до Верховної Ради України // Соціальна політика. – 2015. – № 8.
10. Статистичний щорічник України за 2014 р. – К. : Державний комітет статистики України, 2014. – 65 с.
11. Статистичний щорічник України за 2015 р. – К. : Державний комітет статистики України, 2015. – 50 с.
12. Стешенко В. Демографічна криза в Україні – криза національна / В. Стешенко // Україна. – 2013. – № 5. – С. 17–18.
13. Шевчук П. Демографічне районування України як необхідна складова регіонального демографічного прогнозу / П. Шевчук // Україна: аспекти праці. – 2011. – № 1. – С. 18–22.

Манилич М. И.
Штерма Т. В.
ЧВУЗ «Буковинский университет»

ВЛИЯНИЕ ДЕМОГРАФИЧЕСКОЙ СИТУАЦИИ НА СОСТОЯНИЕ НАЦИОНАЛЬНОЙ ЭКОНОМИКИ УКРАИНЫ

Резюме

Рассмотрены основные демографические факторы влияния на экономику страны, которую осложнили нынешний социально-экономический кризис, ошибки и проблемы, которые более всего сказываются на главном субъекте сегодняшних преобразований – населении, а также проблемы оптимального демографического развития как первоочередные интересы государства и результат их функционирования.

Ключевые слова: демографическая ситуация, естественный прирост, рождаемость, смертность, урбанизация, демографический кризис.

Manilich M. I.
Shterma T. V.
PHEI «Bukovinian University»

INFLUENCE OF DEMOGRAPHIC SITUATION TO THE CONDITION OF ECONOMY OF UKRAINE

Summary

The article describes the main demographic impacts on the economy, which complicated the current socio-economic crisis, mistakes and problems that painfully affect the main subject of today's change – population, as problems of optimal demographic development as a priority state interests and the result of their operation

Keywords: demographics, natural growth, fertility, mortality, urbanization, demographic crisis.

УДК 336.14:332.25

Федоришин В. С.
Хмельницький національний університет

УДОСКОНАЛЕННЯ ФІНАНСУВАННЯ СОЦІАЛЬНОГО РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД НА ЗАСАДАХ РЕФОРМУВАННЯ КОМУНАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

Питання розвитку територіальних громад мають ґрунтуватися на основі законів економічного та суспільного розвитку, зокрема, виявляти тенденції соціального розвитку та економічного життя територіальної громади. У статті досліджено практичні аспекти удосконалення фінансування соціального розвитку територіальних громад у системі соціальної регіональної політики на основі реформування комунальної власності.

Ключові слова: соціальна політика, територіальна громада, комунальна власність, фінансування соціальної сфери, соціальний розвиток.

Постановка проблеми. Соціальний регіональний розвиток на сьогодні потребує особливо ретельних підходів під час регулювання, насамперед через невисоку ефективність економіки у багатьох регіонах України, а також через необхідність перерозподілу доходів для досягнення приблизно однакового рівня надання соціальних послуг по всій країні. Ефективність досягнення цілей регулювання місцевих систем фінансування соціальної політики залежить від набору форм, методів, інструментів, принципів регулювання, а головне – їх обґрунтованого та комплексного поєднання. Таке поєднання форм, методів, інструментів та принципів і має утворює механізм регулювання системи фінансування соціальної політики.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематиці фінансування соціальної політики та розвитку присвячено досить багато наукових досліджень. Серед сучасних західних учених проблемами бюджетного федералізму займаються Ч. Тібу, Р. Масгрейв, У. Оатс. Дана теорія побудована на принципі децентралізації, тому що багато функцій щодо надання суспільних благ мають надаватися саме місцевими органами влади

і місцевого самоврядування. Інтереси регіонального розвитку, і насамперед соціальної політики, висвітлено в працях А. Гамільтона, Дж. Джея, Дж. Медісон. Питання макроекономічного регулювання та виконання бюджетів місцевого самоврядування досліджують С.А. Семенченко, В.Є. Воротін та інші науковці. Проте існує ще ряд невирішених питань, які необхідно досліджувати в розрізі вдосконалення фінансування соціального розвитку територіальних громад на засадах реформування комунальної власності.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Проблема виконання бюджетів місцевого самоуправління за доходами виходить за межі суто фінансово-правового регулювання. Від доходів бюджетів територіальних громад значною мірою залежать особливості фінансово-економічного стану відповідної території, соціально-політична, демографічна ситуація. Вирішення проблематики реформування системи фінансування соціальної регіональної політики на основі трансформації системи міжбюджетних відносин є не зовсім вирішеною, зокрема, така реформа має відбутись з метою раціоналізації системи фінан-